

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīga, LV – 1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 18.aprīlī Nr.6-8/217

Labklājības ministrijai

Skolas ielā 28
Rīgā, LV - 1331

Par administratīvo procesu iestādē

Tiesībsarga birojā tiek skatīta pārbaudes lieta par vecāku pabalsta pārmaksas atgūšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – VSAA). Pārbaudes lietas ietvaros tika veikta sarakste ar VSAA, kas informēja Tiesībsarga biroju, ka ierobežoto finanšu resursu dēļ netiek ievērota Administratīvā procesa likuma norma par procesa dalībnieku uzklausišanu.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 62.panta pirmo daļu, lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, iestāde noskaidro un izvērtē adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā. Saskaņā ar šā panta otro daļu personas viedokļa un argumentu noskaidrošana nav nepieciešama, ja:

- 1) administratīvā akta izdošana ir steidzama un jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, vidi, personas dzīvību, veselību vai mantu;
- 2) gadījums ir objektīvi mazsvarīgs;
- 3) no gadījuma būtības izriet, ka personas viedokļa noskaidrošana nav iespējama vai nav adekvāta.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 62.panta trešo daļu, ja administratīvais akts ir izdots rakstveidā un personas viedoklis un argumenti nav noskaidroti, administratīvā akta pamatojumā norāda iemeslu.

Pārbaudes lietas ietvaros VSAA tika nosūtīts viedoklis, ka valsts pārvaldes iestādes pienākums ir ievērot Administratīvā procesa likuma 62.pantu visā administratīvā procesa gaitā, pretējā gadījumā tās rīcība neatbilst tiesiskuma principam un ierobežo personu tiesības uz procesuālo taisnīgumu. VSAA atbildes vēstulē norāda, ka nevar piekrist viedoklim par tiesiskuma principa neievērošanu turpmāk norādīto apstākļu dēļ.

VSAA savā darbībā līdz 2010.gada 1.oktobrim klientam nelabvēlīga lēmuma (galvenokārt izmaksāto pakalpojumu pārmaksas gadījumā) nosūtīja paziņojumu par konstatēto pārmaksu un deva iespēju līdz noteiktam termiņam iesniegt savus paskaidrojumus un argumentus VSAA nodaļā pirms lēmuma par pārmaksas atgūšanu pieņemšanas. Ierobežoto finanšu resursu dēļ VSAA kopš 2010.gada 1.oktobra šādus paziņojumus klientam vairs nesūta. VSAA nodaļas lēmumā par pārmaksas atgūšanu ir

norādīta kārtība, kādā to var apstrīdēt. Līdz ar to VSAA norāda, ka personai tiek dota iespēja izteikt savus argumentus un iesniegt attaisnojošus pierādījumus, apstrīdot sākotnējo lēmumu VSAA direktoram, kurš atbilstoši Administratīvā procesa likumam pieņem galīgo lēmumu. VSAA norāda, ka šāda rīcība būtiski neietekmē administratīvā akta saturu. Tāpat VSAA norāda uz līdzšinējās prakses novērojumu, ka personas nereti pārpratušas pirms nelabvēlīgā lēmuma nosūtītā paziņojuma būtību un centušās to apstrīdēt tiesā, nevis sniegt informāciju. Līdz ar to VSAA ieskatā tās prakse nonāk pretrunā Administratīvā procesa likuma principiem.

Minētajam VSAA viedoklim nevar piekrist. Kā vairākkārt norādījis Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, administratīvā procesa dalībnieku uzklausišana ir viens no svarīgākajiem procesuālā taisnīguma nodrošināšanas līdzekļiem (sk., piemēram, Administratīvo lietu departamenta 2004. gada 7. septembra spriedumu lietā Nr. SKA-120; 2005. gada 7. jūnija spriedumu lietā Nr. SKA-171 un 2011. gada 17. janvāra spriedumu lietā Nr. SKA-0131-11).

Kaut arī personas neuzklausišana ne vienmēr ietekmē administratīvā akta saturu un bez Administratīvā procesa likuma 62.pantā minētajiem izņēmumiem pieļaujamas atkāpes procesa dalībnieku uzklausišanas pienākuma izpildē (piemēram, ja lietas izskatīšanas gaitā jauni apstākļi, kas varētu ietekmēt lietas izskatīšanu, nav parādījušies), iestāde nevar pilnībā atteikties no minētā principa ievērošanas. Kā jau tika norādīts, ja administratīvais akts ir izdots rakstveidā un personas viedoklis un argumenti nav noskaidroti, administratīvā akta pamatojumā norāda iemeslu. Pretējā gadījumā var tikt pieļauts patvaļas aizlieguma principa pārkāpums.

Apstākļi, ka personas viedoklis tiek uzklausīts lēmumu apstrīdēšanas procesā, nav pietiekams pamats uzklausišanas pienākuma neievērošanai pirms sākotnējā lēmuma pieņemšanas, jo pastāv iespēja, ka persona objektīvu iemeslu dēļ nespēj apstrīdēt šo administratīvo aktu. Iestādes pienākums ir ievērot spēkā esošas tiesību normas un principus visā administratīvā procesa gaitā, pretējā gadījumā tās rīcība neatbilst tiesiskuma un labas pārvaldības principam. Tiesiskā valstī nav pieļaujama situācija, kurā valsts pārvaldes iestāde apzināti un sistemātiski savā darbībā neievēro kādu no spēkā esošām tiesību normām un principiem.

Efektīvs administratīvais process ir galvenais cilvēktiesību garants valstī¹ un līdz ar to no cilvēktiesību aizsardzības aspekta būtiska ir valsts pārvaldes iestādes darbība administratīvā procesa ietvaros, tās atbilstība tiesību principiem. Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 3.punktu un 12.panta 4.punktu, aicinu Labklājības ministriju savas kompetences ietvaros nodrošināt Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras darbībā Administratīvā procesa likuma 62.panta ievērošanu.

Tiesībsargs

J.Jansons

Zariņa 67686768

¹ Tiesu prakses vispārīnājums. Augstākā tiesa, 2005.gads.